

Ert Dnr NV-12413-11

9 februari 2012

Till
Naturvårdsverket
106 48 Stockholm

Yttrande om rapporten om allemansrätt

På kort tid har vi satt oss in i rubricerade rapport. Vi lämnar här en generell bild av allemansrättens betydelse för svensk flygsport, några tankar för det fortsatta arbetet med att främja friluftslivets ställning, och respons ”från höften” på de nio förslagen i rapportens del 1.

Vi är mycket intresserade av att delta i de vidare diskussioner som aviseras under våren, då tillgången till arenor, idrottsplatser, det vi kallar ”flygställen”, enligt allemansrätten är en viktig fråga för oss.

Allemansrättens betydelse för flygsport

Flera av flygsportens grenidrotter har karaktären av rörligt friluftsliv och rör sig ”med hjälp av egna och naturens krafter” (uttryck hämtat från rapporten). För dessa idrottsgrenar är allemansrätten av mycket stor betydelse. Utövandet sker till stor del i naturmark, på samma sätt som klättring, orientering, mountainbike, enduro m.fl.

För skärmflyg, hängflyg, modellflyg och ballong utgör naturmark ofta både start- och landningsplats, och flygningen sker i luften ovanför och ibland långt bort. Eftersom de traditionella flygfältens existens är under stor press i expanderande storstadsregioner, blir flygställen i naturmark dessutom allt viktigare. Det kan vara en kulle, ett gräsfält eller ett berg som har de speciella förutsättningar som krävs för att fungera som ”flygställe”. Värdet av ett bra ställe att landa på kan heller, när man flyger utan motor, inte överskattas.

Det finns både goda och mindre goda exempel. I vissa fall har bra flygställen på naturmark kunnat bevaras och utvecklas. I Åre finns sedan länge ett samarbete med markägarna. I ett aktuellt fall i Stockholm har ett nämndbeslut uttryckligen givit en skärmflygklubb rätt att bruka en kommunalt ägd markyta med stöd av allemansrätten. I ett annat fall har ett flygställe förbättrats med stöd från Idrottslyftet.

I andra fall har flygställen exploaterats eller markägare/arendator satt käppar i hjulet. Ett exempel på det senare är hur en kommunal nämnd beslutat om ”förbud” mot idrott på naturmark enligt allemansrätten på en plats där en arrendator hävdade att hans kommersiella sportverksamhet störs (i strid med den sportens egna juridiska rekommendationer). Andra flygställen har förstörts när naturmarken exploaterats. Ett hus på en tidigare obebyggd tomt i Gränna har förintat en av Sveriges finaste startplatser, och i Stockholm-Hässelby byggs höghus framför en kulle som varit landets främsta utbildningsbacke.

För flygsport tillkommer en dimension. På samma sätt som tillgången till vatten är nödvändig för segling, paddling och vågsurfing, är luften nödvändig för all flygsport. Idag begränsas tillgången till luften av regler som är utformade helt utifrån den kommersiella luftfartens tolkningsföreträdare, även när reglerna är uppenbart orimliga eller irrelevanta. Det är en aspekt av allemansrätt (eller snarare brist på den) som flygsport ständigt konfronteras med.

Våra synpunkter på rapportens rekommendationer

Vi tycker att samtliga de förslag 1–9 som diskuteras i slutet av rapportens del 1 känns genomtänkta och motiverade. Här följer kommentarer till varje avsnitt:

1. Att specificera allemansrättens kärna i lag varvid markägarens rådhetsinskränkning tydliggörs, känns bra. Vår erfarenhet är att det ibland kan vara svårt att få t.o.m. kommunpolitiker att förstå allemansrättens grundläggande principer. Bra resonemang om att allt som inte är tillåtet heller inte är förbjudet.
2. Gränsen mellan kommersiell och ideell flygsport i naturmark kan vara flytande, och heller inte avgörande för ”belastningen”. De fyra tidigare nämnda flygsportgrenarna rör sig över alla fyra rutorna i diagrammet 5.1 (toleransgränser för allemansrättens frirum, s. 80 i rapporten). En instruktör och en betalande elev är per se en organiserad kommersiell aktivitet (övre vänstra rutan), medan en grupp på 30 utövare som samtidigt men på individuellt initiativ besöker ett flygställe är en oorganiserad ideell aktivitet (nedre högra rutan). Vi vill betona att de flygställen i naturmark som de fyra nämnda flygsporterna besöker aldrig är aktivitetsuppdelade. Vi sambrukar dem med andra idrotter och med det övriga rörliga friluftslivet. Vi kan också tillägga att alla flygsportare har en ansvarsförsäkring om skador skulle uppstå. Den föreslagna ”buketten” innehåller synsätt och tumregler som vi inom flygsport alltid strävar efter att tillämpa i relationerna med markägare.
3. Att nå markägare är inget stort problem för flygsport. Vi endast startar och landar på mark, resten av tiden är vi i luften. Men vi förstår att andra idrotter, till exempel ridsport, kan ha problem med detta, vilket även påtalas i rapporten. Lokala friluftsmiljöråd låter som en utmärkt idé.
4. Allemansrättens ombudsman: instämmer.
5. Det är rimligt att markägare som vårdar kulturarv och biologisk mångfald, eller bara är tillmötesgående och upplåter sin mark för friluftsliv eller idrottsaktiviteter, för stöd i någon form. Det finns exempel på flygställen där vi har etablerat kontakt med markägaren och erlägger en arrendeliknande ersättning för upplåtelsen.
6. Stängselgenombrott: instämmer. Här bör även beaktas försök från markägare att blockera infart till enskild väg för vilken statligt eller kommunalt bidrag utgår och som alltså ska hållas öppen för trafik.
7. Bra kartor är en förutsättning för de flesta flygsporter, för att kunna orientera sig både på marken och i luften.
8. Frågan om reservat är väldigt viktig, och vi är positivt överraskade att den behandlas i rapporten. Det finns fler idrotter än vår som hotas av att allemansrätten sätts ur spel genom inrättandet av naturreservat. Många reservat, särskilt tätortsnära sådana, har egentligen inte i första hand tillkommit för att skydda en särskild biotop, häckningsplats eller liknande, utan det som drivit processen från början har varit en vilja att trygga det rörliga friluftslivets tillgång till skog och mark. Därefter har man ”hittat” en rar art som argument för reservatets inrättande. I det läget blir det fel när reservatsbestämmelserna i slutändan begränsar det rörliga friluftslivet, till exempel genom förbud mot klättring, flygning, cykling eller vattensport, trots att dessa sker ”med hjälp av egna och naturens krafter” och varken stör djurliv eller sliter på naturen.
9. Verkar klokt att öka kunskap och kompetens.

Vi ser fram emot att få delta i den fortsatta dialogen.

Med vänlig hälsning

Björn Hårdstedt, vice ordförande, tfn 08-668 27 20, 070-668 27 20